

B
D **BRABANTS DAGBLAD**

de Gelderlander

De Limburger DAGBLAD

Tubantia

de Stentor

BN DeStem

PZC

ED
EINDHOVENS
DAGBLAD



dpd
DE PERSDIENST

spectrum zaterdag 22 februari 2014

DE PERSDIENST IS DE LANDELIJKE REDACTIE VAN TUBANTIA, DE STENTOR, DE GELDERLANDER, BRABANTS DAGBLAD, EINDHOVENS DAGBLAD, BNDESTEM, PZC, DE LIMBURGER, LIMBURGS DAGBLAD, NOORDHOLLANDS DAGBLAD, HAARLEMS DAGBLAD, IJMUIDER COURANT, LEIDSCH DAGBLAD, DE GOOI- EN EEMLANDER



MIDAS DEKKERS

Ode aan de drol

xx

Spectrum

Titel krant | zaterdag 22 februari 2014

foto Marco Hillen/Hollandse Hoogte

xx myTomorows geeft doodzieke patiënt weer sprankje hoop xx Dienen in een

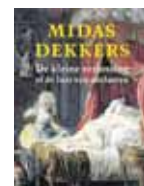
‘Een drol is een bericht uit je binnenste’

interview



Wandert Jacobus Dekkers (Haarlem, 1946) is de vierde uit een gezin van zes kinderen. Op zijn 18e nam hij de naam Midas aan, naar de wolf uit *Donald Duck*. Hij is bioloog en schrijver. Dekkers is auteur van ruim vijftig kinder- en jeugdboeken. Voor volwassenen schreef hij non-fictieboeken, onder andere *De lurf* (2002), *Lichamelijke oefening* (2006), *Rood: een bekoring* (2011) en *De kleine verlossing, of de lust van het ontlasten* (Atlas Contact, 21,99 euro). Voor radioprogramma *Vroege Vogels* maakte Dekkers vele jaren columns. Voor televisie maakte hij onder meer het programma *Midas* en kinderprogramma's als *Max Laadvermogen* en *Pootjes*. Dekkers woont in Weesp samen met zijn vriendin, kunstenares Ruth Thiadens.

Zelfs al heeft het drie sterren, ons eten eindigt onvermijdelijk als poep, pies en gas. Dat is niks minder dan een wonder, vindt bioloog Midas Dekkers. Hij schreef *De kleine verlossing*, een genuanceerde ode aan de drol.



door **Lindy Jense** foto **Marco Hillen/HH**

Stap in de werkkamer van Midas Dekkers (68) en je staat in één klap in de negentiende eeuw. Op de eerste verdieping van het voormalige gemeentehuis van Weesperkarspel glanst het parket, staan de wanden vol boeken en vangt een klasieke museumvitrine de aandacht. Natuurlijk heeft de bioloog die vol gezet met objecten uit de natuur, van boten tot een opgezette leeuwenfoetus. Het afgelopen jaar kwam in deze statige kamer het boek *De kleine verlossing, of de lust van het ontlasten* tot stand, de jongste aanvulling op het enorme oeuvre van Dekkers. Hij schreef tientallen boeken en honderden columns over onderwerpen variërend van rood haar tot ouderdom, en natuurlijk over zo ongeveer ieder dier ter aarde. 'Als bioloog hoef je je nooit te vervelen', is zijn motto. Datzelfde geldt voor zijn gehoor, want Dekkers praat zoals hij schrijft, of misschien is het wel omgekeerd. Hij is de gedroomde erudiete oom, die bij ieder onderwerp uit de natuur wel een een mooi, opmerkelijk of tegendraads verhaal heeft. Deze keer wilde hij van een onsmakelijk onderwerp iets lekkers maken. Poep. Lastig. „Er is niet eens een fatsoenlijk woord voor”, zegt hij. „Het duurde even voor ik de juiste toon had. Het boek moest niet te lollig worden, niet te medisch en zeker niet kinderachtig. Poep is echt een taboe-onderwerp. Ik voel me een beetje als een schrijver, die aan het einde van de jaren vijftig over seks schrijft.” Poep is walgelijk en de drollen van mensen en honden stinken het smerigst. Dat komt omdat wij raar eten, zegt Dekkers. „We koken het of laten het uit de hondenvoerfabriek komen. Dan is het al half voorverteerd.” Een drol is lauw, stinkend en slijmerig, in afzondering geproduceerd. Maar een drol betekent ook genot, schrijft Dekkers: 'Hoe heerlijk is het niet om een goed gesmeerde drol slurpend door de half aangespannen aars te laten glijden als een stuk zeep door je hand?' Dekkers beschrijft tot in detail hoe groot een drol is (gemiddeld 18 centimeter), waarom hij zo stinkt (door scatool, een bijproduct van het rottingsproces in de darmen) en waarom een drol een drol is (hij wordt stevig van plantenvezels). Hij verwijst met genoegen naar schrijvers en dichters die iets over ontlasting te melden hebben. Zoals wijlen Gerard Reve, die een knetterende scheet graag in een wijnglas opving en dan snufjes aan zijn gechoqueerde bezoek aanbod. Maar, eerlijk is eerlijk, zegt Dekkers: „Ik heb mijn vriendin nog nooit zien poepen, al kennen we elkaar nu al heel lang. In het begin van onze relatie had ze nog de gewoonte de wc-deur open te laten staan. Maar die deur sloot ik onmiddellijk, met afgewend gelaat. Toiletbezoek is toch zo ongeveer je laatste stukje privé. We zijn inmiddels wel zo ver, dat ik uit-

leg wat de reden is van mijn verzalig-de glimlach als ik een lekker goede poep heb gedaan.” Want Dekkers weet wat er ligt als hij achteromkijkt: het resultaat van een miskend wonder. „Ik kom veel in boekenwinkels”, legt hij uit. „Ik zie dat daar wel duizend boeken over koken en eten liggen. Gesprekken tussen mensen gaan over niks anders; in kranten en op de televisie wemelt het van de kook- en eetrubrieken. Vroeger moest je filmster worden als je beroemd wilde zijn. Tegenwoordig moet je kunnen koken. Helaas gaat bij de meeste mensen de interesse slechts tot de huig. Bij al die recepten staat wel hoe het smaakt, maar niet hoe het er na anderhalve dag weer uitkomt. Terwijl daar in de donkere diepte het meest bijzondere plaatsvindt: daar wordt de energie uit het voedsel gekarnd. En dat is natuurlijk de kern van het leven: energie opnemen uit de omgeving en daar gebruik van maken. Het dingetje dat wij in onze mond steken, dat is maar toeval. Het wonder is dat wij leven, omdat wij stofwisselen. Er wordt gesproken over de transsubstantie, het omzetten van brood en wijn in vlees in bloed. Katholieken vinden dat zo'n wonder, dat ze er elke zondag voor in de kerk gaan zitten. Maar wat zich in je eigen lichaam afspeelt, is een minstens even groot wonder. Daarin zijn mensen helemaal niet geïnteresseerd.” De manier waarop de mens met zijn poep omgaat, is uniek in het dierenrijk. We willen er namelijk zo snel mogelijk vanaf en wel op een meestal krap bemeten toilet, dat ons afzondering biedt. En na de daad wordt er doorgetrokken. Ongeruimd staat netjes, toch? „Ieder gezond zoogdier dat ons ziet poepen, slaat de schrik om het hart. We produceren die drol het liefst boven zo'n modern diepspoeltoliet en spoelen 'm onmiddellijk door, alsof ie er nooit geweest is. Een hond zou denken dat je gek geworden bent. Voor een hond is een drol een waardevolle boodschap. Twee drollen zijn een, hoe heet dat ook alweer, een sms. Langs lantaarnpalen snuffelt de hond roddels en avonturen op. En als wij niet geëvolueerd waren, hadden we het ook gekund. Wij kunnen nog net ruiken dat een drol stinkt.” Een hond bezitten, is tevens een gegerandeerde methode om regelmatig heel dicht bij een openbare drol te komen. „Ik zie ze hier langskomen”, wijst Dekkers naar buiten, waar de Vecht stroomt. „Sommige mensen leven zo met hun hond mee, dat ze hun lippen op elkaar drukken. Alsof ze een beetje staan mee te persen.” Dat is Dekkers ten voeten uit: zorgen

voor een glimlach, maar ondertussen wel rake constateringen doen. Zijn wij ons brein? Welnee, we zijn onze darm! Mensen zijn door honger geregeerde wezens, de spijsvertering moet aan de gang gehouden worden. Dekkers: „Als je de belangrijkste zenuwverbinding tussen onze hersenen en de darmen, de nervus vagus, doorknipt, dan werken de darmen gewoon verder. Ook zonder aansturing van boven. Dat vinden mensen moeilijk te accepteren. Kennelijk willen we graag een baas hebben.” Vegetariërs worden in de woorden van Dekkers 'wandelende spuitbussen': poep van plantenetters stinkt minder, maar groenten en bonen zorgen voor minderigheid. „Een gevaar voor het broeikasgas!” Zijn nuchtere redeneertrant leidt tot een pleidooi om de riolering af te schaffen. „In mijn huis moesten onlangs nieuwe toiletten worden geïnstalleerd. Ik had de grootste moeite een vlakspoeler te vinden. Je weet wel, zo'n wc met een prachtig porseleinen bord waarop je drol belandt zodat je 'm nog even kunt bekijken. Een drol, dat is een bericht uit je hele lichaam. Er is nu zo'n gedoe over die darmkankerscreening, of het kwaad kan of niet. Daarvoor moet je poep in een buisje doen. Dat lijkt me nog knap ingewikkeld als je een diepspoeler hebt. Terwijl in je eigen wc elke dag gratis een totalbodyscan ligt.” Onze toiletcultuur, legt Dekkers uit, ontstond in de tweede helft van de negentiende eeuw. „In Engeland regeerde de koningin Victoria. Dat tijdperk was de bakermat van de preutsheid. Daarvoor deden ze niet zo moeilijk over seks en poepen. Vervolgens kwamen de malle riol en de wc-potten. Die wc, die deugt niet. Dat is een stoel en in die houding kun je niet poepen. Om makkelijk te poepen, moet je hurken. Wij leren kinderen op school onzinnige dingen doen, zoals een zwaantje in de ringen. Leer ze toch hurken! Als je op de wc gaat zitten, gaan je billen naar elkaar toe. Van nature hebben je darmen bij het recht op staan een knik erin en een lusje dat ze afknijpt, om de poep goed binnen te houden. Als je hurkt, gaan je billen naar buiten, de darm trekt recht en dat lusje gaat los. Ideaal dus. Maar ik ben helaas een stijve, oude man. Als ik in Frankrijk op zo'n hurktoilet terechtkom, houd ik me angstvallig vast aan de deurklink om niet om te vallen en bovendien te voorkomen dat iemand anders naar binnen wil.” Blijft over: de riolering. Die heeft haar langste tijd gehad, vindt Dekkers. „Zoals we het nu doen, kan het niet meer. We maken van kostbare mest met kostbaar water een gigantisch milieuprobleem. Het zou beter zijn de poep bij de bron op te vangen en er dan compost van te maken, voor over de groente. Maar dat riekt natuurlijk wel een beetje naar kannibalisme.”

“Voor een hond is een drol een waardevolle boodschap. Twee drollen zijn een sms

reageren?
spectrum@depersdienst.nl

Hoop in donkere dagen

interview

SJAAK VINK

De gedreven ondernemer Sjaak Vink wil met zijn bedrijf myTomorrows medicijnen die nog in een experimenteel stadium verkeren, bereikbaar maken voor doodzieke patiënten. „Iedereen heeft het recht te vechten voor zijn leven.”

door Paulus Smits foto Bram Budel/HH

‘E

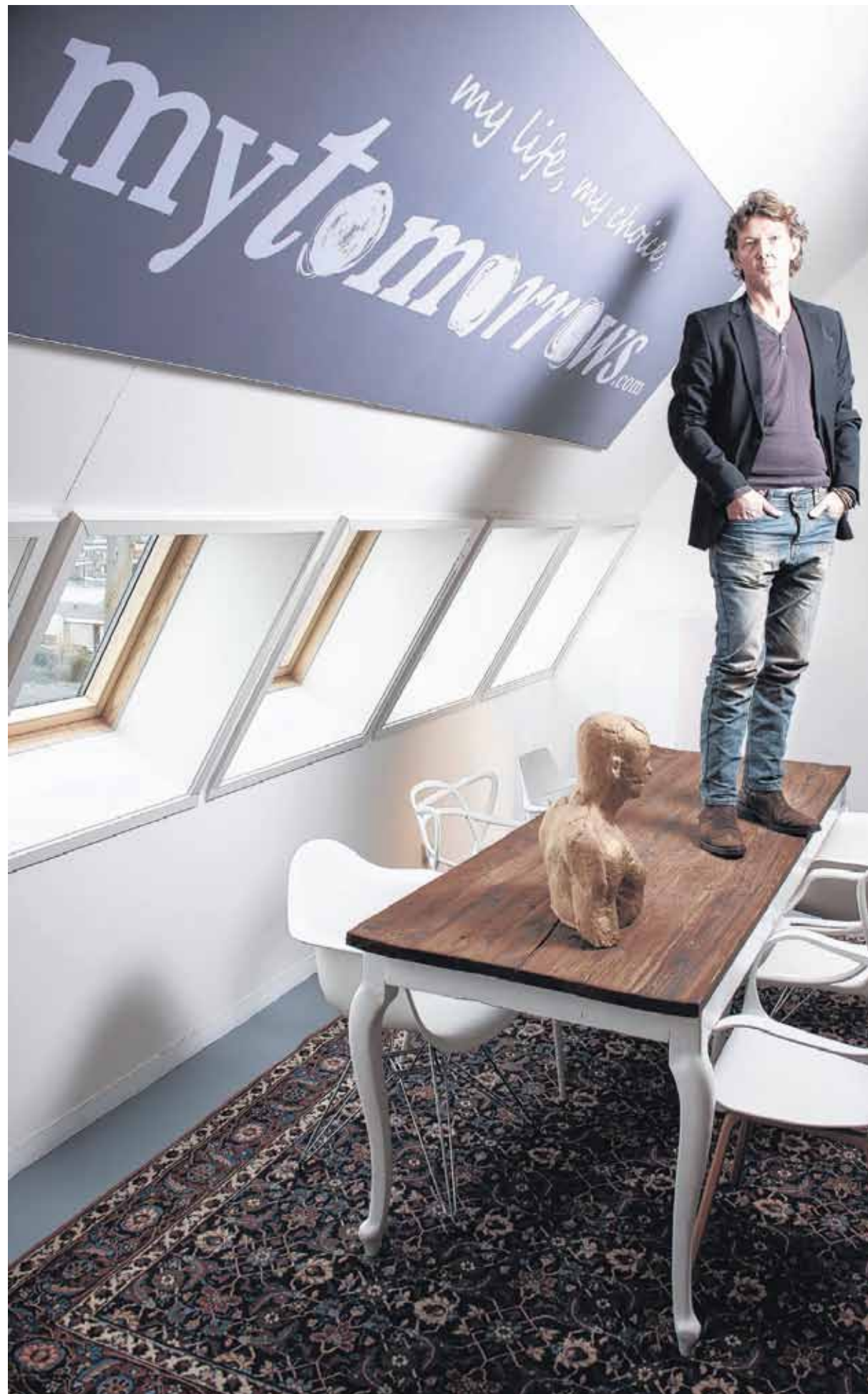
lk mens heeft recht op leven. Dit recht zal beschermd worden door de wet. Niemand zal willekeurig het leven worden ontnomen.’

Deze bepaling uit het Internationaal Convenant over Burgerlijke en Politieke Rechten vormt de kern van waar het voor medeoprichter Sjaak Vink (50) bij myTomorrows om draait: niemand kan een ander het recht op leven onttrekken, en al zeker wettelijke bepalingen niet. Vink is op zijn kantoor op een oud Amsterdams bedrijventerrein niet de enige die kanker van nabij meemaakte. „Ik verloor een jeugdvriend aan de ziekte, toen we allebei halverwege de 30 waren. De moeder van mijn vrouw Renate stierf toen Renate nog een klein kind was, wat altijd een enorme impact op het gezin heeft gehad.” Bijna elk van de 22 medewerkers van myTomorrows heeft wel een partner, broer, zus, vader of moeder die met kanker is geconfronteerd. Wat hen bindt, is de verantwoordelijkheid over het feit dat kankerpatiënten niet over de meest geavanceerde geneesmiddelen kunnen beschikken, omdat procedures in de weg staan. De stroperige regelgeving, die in zijn ogen letterlijk moordend is, heeft Vink en vijf anderen ertoe aangezet myTomorrows op te richten. Het commerciële bedrijf heeft een idealistische missie: mensen helpen die op het randje van de dood verkeren.

„We zijn gestart vanuit een gezonde frustratie en gewapend met een flinke dosis burgerlijke ongehoorzaamheid”, zegt Vink. „Internationale versnippering, bureaucratische procedures en onduidelijke farma-belangen mogen het recht op de ultieme kans voor een ten dode opgeschreven patiënt niet belemmeren.”

Gezeten aan een grote vergadertafel, priemt de wijsvinger van de chief executive officer (CEO) in de richting van een ingelijst krantenartikel aan de muur. Het gaat over Ron Woodroof, de Amerikaan die in 1986 de diagnose aids kreeg, inclusief het doodvonnis dat er toen automatisch aan gekoppeld was. „Hij maakte zich op voor het levenseinde, slikte de enige toen beschikbare medicijnen en bereidde zijn crematie voor. Maar toen Woodroof ontdekte dat lang niet alles werd geprobeerd om aidspatiënten in leven te houden, werd hij boos. Hij trotseerde de medijnautoriteiten en haalde illegaal aidsremmers naar de VS. Hij stelde ze – tegen betaling – beschikbaar aan medepatiënten en zo werd The Dallas Buyers Club geboren. Nu is dat de titel van de film die momenteel in de Nederlandse bioscopen draait. Het is het verhaal van een gevecht van een ten dode opgeschreven patiënt tegen de machtige overheid en de farmaceutische industrie.”

Wat The Dallas Buyers Club in de VS deed, doet myTomorrows anno 2014 wereldwijd, te beginnen in Nederland. Het online patiëntenplatform borduurt voort op het succes van Woodroof, die in plaats van de door zijn artsen voorspelde dertig dagen, de ziekte zes jaar overleefde. In 1992 overleed hij, 42 jaar oud. Dagelijks overlijden in Nederland gemiddeld 150 mensen aan de gevolgen van kanker. De meesten hebben korte of langere tijd voor hun dood het verdict gekregen: onbehandelbaar, het einde is nabij. Vink: „Maar die mensen willen vaak helemaal niet dood. En ze hebben het recht te vechten voor hun leven. De rechter bij wie Ron Woodroof zich moest verantwoorden, oordeelde hem schuldig, maar maakte er een opmerking bij: ‘Hoewel ik veel compassie heb en uw zaak legitiem zit, ontbreekt het aan wettelijke middelen om u in deze zaak in het gelijk te stellen.’ Daarmee was de basis gelegd voor een nieuw beginsel in de wetgeving en de geneesmiddelenverstrekking: compassionate use.” Daarmee, verduidelijkt Vink, wordt bedoeld dat een patiënt



voor wie de bestaande behandeling geen resultaat heeft, uit overweginen van medeleven (compassion) ook gebruik mag maken van nieuwe, innovatieve methodes die nog geen gemeengoed zijn in de medische wereld. Vooral omdat de vaak lange toelatingsprocedures nog niet helemaal zijn doorlopen. „Het maakt een uitbehandelde patiënt die te horen heeft gekregen dat hij nog maar een paar maanden te leven heeft, niet uit of een middel na tien jaar bijwerkingen kan vertonen. Die denkt: ‘als ik over tien jaar nog leef dankzij dit middel, zal er ook wel iets ontwikkeld zijn tegen de bijwerkingen.’ Zo’n patiënt maakt een heel andere afweging dan iemand die komt voor een griep prik.” Voor mensen met een levensbedreigende ziekte of met een aandoening die het leven bijna onleefbaar maakt, probeert myTomorrows experimentele medicatie te regelen. Met middelen die wel al getest zijn, waarvan de werking vaststaat en waarvan het risico-profiel op de korte termijn is beschreven. Maar waarvan nog niet het volledige, gemiddeld bijna vijftien jaar durende toelatingsprogramma is doorlopen. De werking op langere termijn staat nog niet vast. Sommige bijwerkingen moeten nog ontdekt worden. Als farmaceutische bedrijven zulke middelen beschikbaar stellen, moet de Inspectie voor de Gezondheidszorg daarvoor toestemming geven, en de behandelaar van de patiënt moet instemmen met het gebruik van de therapie. Vink: „Dat regelen wij, daarover hoeft de zieke patiënt zich geen zorgen te maken. En meteen gaan we door met het verder doorlichten van alle wettelijke obstakels en het stimuleren van bedrijven om veelbelovende middelen sneller beschikbaar te stellen voor compassionate use.”

Farmaceutische bedrijven, en soms ook artsen en zelfs patiëntenverenigingen, staan soms huiverig tegenover de activiteiten van myTomorrows. Vink:

„Voor de industrie zijn de resultaten in de testfase van medicijnen van wezenlijk belang. Als de groep testpersonen relatief veel patiënten uit de zwaarste – de onbehandelbare – categorie telt, kan dat het uiteindelijke resultaat negatief beïnvloeden. Het risico dat deze patiënten snel komen te

overlijden, is immers relatief groot. Dat kan bijvoorbeeld hun aandelenkoers beïnvloeden. Kortzichtig, want positieve resultaten leiden juist tot een hogere beurskoers. Ook zijn er farmaceutische bedrijven die de toelatingsfase van een middel stopzetten, omdat ze een ander, nog meer belovend, middel in de pijplijn hebben. Maar dan moet de patiënt wel weer jaren wachten. Jaren die hij niet heeft.” Patiënten laten zich daar volgens Vink niet door uit het veld slaan. „De kennis neemt hand over hand toe. Ook bij patiënten. Internet onthult onderzoeksgegevens, die zeer snel worden verspreid, zeker onder de groep compassionate users. Facebook en Twitter doen hun werk. Transparantie is niet meer te stoppen. En ook de hedendaagse artsen gaan daarin mee, zij willen hun patiënten de beste behandeling geven.”

Vink klinkt idealistisch, maar wordt niet louter gedreven door liefdadigheid en medeleven. Want myTomorrows noemt zich dan wel een online patiëntenplatform, het is uiteindelijk ook een commerciële onderneming. Met winst oogmerk, dus. Nu spreekt nadrukkelijk de bedrijfseconoom Vink: „Ik heb veel rondgekeken. Heb met vooraanstaande initiatiefnemers voor verbetering van de zorg gesproken. Ook in de derde wereld. Ik heb een congres georganiseerd. Ik heb Met VN-leider Kofi Anan en de bedenker van microkredieten Mohammed Yunus het Internationale Manifest voor Ondernemingsverandering ontwikkeld. Stichtingen zonder winst oogmerk kunnen prima werk doen, maar echt ondernemerschap leidt tot daadwerkelijke duurzame verandering.

„Er is een verdienmodel, maar nog niet in de aanloopfase. Dan betalen de patiënten voor de medicijnen, tenzij de verzekering ze vergoedt. Daarover zijn we voortdurend in gesprek. Maar als de medicijnen zijn toegelaten en ze blijken effectief voor de groep die wij vertegenwoordigen, dan gaat een klein percentage van de winst naar myTomorrows. Let wel, door onze spanningen zouden de procedures voor toelating zomaar korter kunnen worden. Dat is winst voor iedereen. Natuurlijk allereerst voor de patiënten. Maar ook voor de fabrikant, want hoe sneller een medicijn op de markt komt, hoe winstgevender het is. Een snelle introductie zal er in het ideale geval zelfs toe leiden dat de prijzen wereldwijd minder hoog zijn, waardoor de middelen ook voor armere landen beschikbaar kunnen komen.”

Sjaak Vink (50) groeide op in de Randstad. Hij studeerde bedrijfseconomie en ging aan de slag in het internationale bedrijfsleven. Op 27-jarige leeftijd richtte hij EntertainNet Interactive Multimedia op, zijn eerste bedrijf. Dat staaltje haalde hij met XS Guerilla Marketing en Het Stormt!, steeds uitgaande van de kracht van samenwerking en inspelend op nieuwe ontwikkelingen. Een door Vink georganiseerde internationale ondernemersconferentie bracht hem in 2011 op het idee sociaal ondernemer te worden. Dat vormde de aanloop naar zijn huidige bedrijf myTomorrows. Sjaak Vink is getrouwd met Renate. Samen hebben ze vier kinderen.

“Een uitbehandelde patiënt maakt het niet uit of een middel later bijwerkingen vertoont

reageren?
spectrum@depersdienst.nl

“
Ze drukten
me op het
hart: kom er
niet mee
naar buiten,
dat is
gevaarlijk

Peter Kees Hamstra



“
Dat ik een
foto van
haar kan
ophangen
in mijn hut,
dat vind ik
zó fijn

Laura Delver



Ook op een missie moet je uit de kast kunnen

Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders hebben het relatief goed in het Nederlandse leger. Toch is er nog een wereld te winnen. Op buitenlandse missie gaat menig een terug de kast in.

door Lilian Dominicus
foto's Ilvy Nijkiktjen/HH

Het was jarenlang de regel in het Amerikaanse leger: 'Don't ask, don't tell'. Als je als homoseksuele militair zelf niet over je seksuele geaardheid begon, en verder niemand ernaar vroeg, bleef je verzekerd van je baan. Tijden zijn veranderd. Wie nu in het Amerikaanse leger dient, mag openlijk voor zijn of haar homoseksualiteit uitkomen. Toch behalen de Amerikanen slechts een veertigste plaats op een wereldwijd overzicht van legers die het goed of slecht doen als het gaat om de behandeling van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders. De index werd deze week naar buiten gebracht door het onderzoekscentrum The Hague Center for Strategic Studies (HCSS). Dat de VS niet hoger scoren, heeft onder meer te maken met het feit dat

voor transgenders geen plek is in het Amerikaanse leger. De meesten houden hun privéleven verborgen voor collega's en leidinggevend. „Terwijl Amerikaanse transgenders vaker dan gemiddeld kiezen voor een carrière als militair“, zegt HCSS-onderzoeker Joshua Polchar, die de index met collega Tim Sweijs samenstelde. Uit onderzoek van de National Transgender Discrimination Survey blijkt dat van alle transgenders 20 procent in het leger heeft gediend, tegenover 10 procent van de gehele bevolking. Dat is niet omdat bijvoorbeeld een man die oorspronkelijk in een vrouwenlijf is geboren, extra zijn best wil doen om zijn mannelijkheid te bewijzen. „Transgenders kampen vaak met zo veel problemen, dat een loopbaan in de burgermaatschappij veel drempels opwerpt“, verklaart Polchar. Nee, dan de Nederlandse krijgsmacht. Die neemt een gedeelte tweede plek in, samen met dat van Groot-Brittannië. Alleen Nieuw-Zeeland staat daar nog boven. Daarmee verkeren we in dezelfde regio's als onder meer Zwe-

den, Australië, Canada, Denemarken, België, Israël, Spanje, Frankrijk en Duitsland. Niet toevallig zijn dat ook bijna alle landen waar het homohuwelijk gelegaliseerd is. Erkenning en legalisering van het homohuwelijk is een van de ruim twintig indicatoren die gebruikt zijn om homovriendelijkheid langs de meetlat te leggen. Een andere factor is het bestaan van regelgeving die discriminatie op basis van seksuele geaardheid binnen het leger verbiedt. Of vertegenwoordiging van de krijgsmacht op evenementen die de maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit bevorderen. Brazilië herbergt de São Paulo Gay Pride, een van de grote homovriendelijke evenementen ter wereld. „We hebben echter geen bewijs gevonden dat het Braziliaanse leger meedoet“, stellen de onderzoekers. Daarbij komt het geval van een militair die in 2008 gevangene werd gezet, nadat hij publiekelijk uit de kast kwam. Een 26e plek dus, voor Brazilië. Heel grote verrassingen blijken niet uit de index, of het moet de voetnoot bij Iran zijn. Het land staat te boek als zeer homofob en neemt een lage plek in op de index: 102. „Maar wie daar transgender is, kan rekenen op steun van overheidswege om van geslacht te veranderen“, zegt Polchar. Het is de eerste index in zijn soort, vermelden de onderzoekers met onverheeld trots. Alleen al daarom is het een mijlpaal in de militaire geschiedenis. Want als het binnen politiek en defensie goed is geregeld, weerspiegelt zich dat uiteindelijk in de rest

van de maatschappij. Het geld voor het onderzoek kwam van het Nederlandse ministerie van Defensie, het initiatief kwam van HCSS. De hoge score van Nederland lijkt een beetje op het weinig verrassende resultaat van 'een slager die zijn eigen vlees keurt'. Waarom zou een Nederlandse overheid zich zorgen maken over homoseksualiteit in legers van andere landen? Dat lijkt een legitieme vraag, maar de krijgsmacht van nu staat allang niet meer op zichzelf. „De grootste uitdaging van het leger in de 21e eeuw is omgaan met diversiteit“, verklaart HCSS-onderzoeker Tim Sweijs. Op het moderne slagveld is diversiteit een strategische capaciteit geworden. „Het leger moet rekruteren uit een bevolking die multicultureel is dan ooit tevoren. Het is interessant dat de krijgsmachten die veel vredesmissies uitvoeren, bovenin de regio's van de index zitten.“ Militairen moeten het niet alleen prettig hebben als ze veilig binnen de muren van een van de Nederlands kazernes verkeren, maar ook als ze in een conflictgebied zijn. Het kan zomaar gebeuren dat een homoseksuele militair wordt afgeraden deel te nemen aan een buitenlandse missie. En niet alleen het conflictgebied kan voor spanningen zorgen. Als 'onze jongens en meisjes' internationaal moeten samenwerken, bijvoorbeeld onder de vlag van de NAVO of de VN, krijgen ze te maken met krijgsmachten die mogelijk anders naar homoseksualiteit kijken. „Veel homoseksuele militairen gaan om die redenen tijdelijk

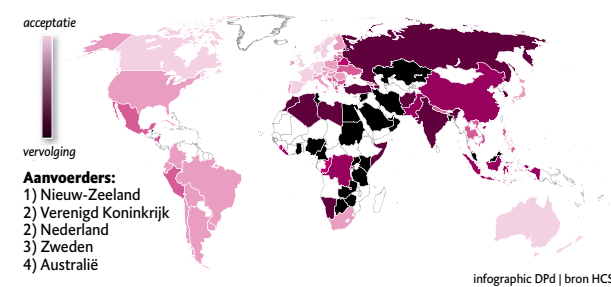
terug de kast in als ze op missie naar het buitenland worden gezonden“, constateert Sweijs. Is dat erg dan, een tijdje er niet openlijk voor uitkomen dat je anders bent? Ja en of, vindt luitenant ter zee Laura Delver (28). „Juist als je bij defensie werkt, is het belangrijk jezelf te kunnen zijn. Onze werkvloer strekt zich uit over de gehele wereld. We zijn soms maanden van huis, hebben weinig privacy en delen alles.“ Als jonge, lesbische officier bij de marine ging Delver twee keer op antipiraterijmissie. Ook maakte ze deel uit van een logistiek team dat het korps mariniers ondersteunt. „Waar zij zijn, daar ben jij“, zegt ze daarover. Als logistiek medewerker kan dat weken van ondersteuning betekenen tijdens oefeningen in de onherbergzame koudegebieden van Noorwegen of de geadelozende jungle van Belize. „Als je gedurende lange tijd ver van huis bent, is het zó belangrijk dat je je collega's kunt vertellen wie je mist. Of dat je problemen die thuis spelen, kunt delen. Dat ik een foto van haar kan ophangen in mijn hut, vind ik zó fijn. Juist als je bij uitzendingen samen bent met collega's uit andere culturen – vaak mensen met een andere kijk op homoseksualiteit – is het fijn te weten dat je eenheid achter je staat.“ Delver kwam tijdens het derde jaar van de officiersopleiding uit de kast. Ze zou zich nu niet meer zo snel verstoppert. „Ik wil zichtbaar zijn voor mijn collega's die homo zijn en zich kwetsbaar voelen.“ Maar ondanks dat ze zo zelfverzekerd overkomt, heeft

Delver op gezette tijden twijfels. „In Noorwegen werd ik uitgenodigd mee te rijden met een Amerikaanse kolonel uit een super conservatieve staat. Het was een lange rit, we zaten de hele dag samen in de auto. Langzamerhand werd het gesprek persoonlijker, dus uit angst begon ik er al op te anticiperen. Natuurlijk kwam de vraag: 'Do you have a boyfriend?' Ik dacht nog eens aan de plaats waar hij vandaan kwam, en overwoog oprecht: 'wat verandert er in onze relatie als ik hem vertel dat ik een vriendin heb?' Je zag hem schrikken van mijn antwoord, maar het kwam goed. Een dag later kreeg ik via Facebook een vriendschapsverzoek van hem.“ Ze wil het probleem niet bagatelliseren, benadrukt ze. De index kan homoseksuele militairen helpen besluiten zich op te geven voor een missie of ze terug de kast in jagen. „Ik ken

een homoseksueel die op missie naar Afghanistan moest samenwerken met Nieuw-Zeelanders en daarom terug de kast in ging. Met de kennis van nu weet je dat dat echt niet hoeft.“ De overdracht van deze kennis is essentieel, vindt ook majoor Peter Kees Hamstra (53). „Het leger zit binnenkort in Mali en werkt daar samen met onder anderen Chinezen (die op een 62e plek staan, red.).“ Hij heeft het zelf meegemaakt, tijdens uitzendingen midden jaren negentig in Bosnië, dat hij de inschatting moest maken wie hij het kon zeggen en wie niet. „Een aantal mensen daar heb ik verteld over mijn seksuele geaardheid, onder anderen aan een Pakistaan. Die man was zo hoog ontwikkeld, met hem klikte het. Ook een Fin en een aantal Denen en Zweden waren op de hoogte. Drie vrouwelijke tolken wisten ervan. Zij waren hyperintelligent,

dat was geen probleem. Maar ze drukten me wel op het hart: kom er niet mee naar buiten, dat is gevaarlijk.“ De index is niet statisch en geeft alleen relatieve informatie. Het maakt zichtbaar waar verandering nodig is. Landen die ergens tussen nummers tien en dertig bungelen, kunnen zich deze lijst aantrekken. Dat zou gunstig uitpakken voor de positie van homoseksuele militairen overal ter wereld. Ook Nederland heeft verbeterpunten. „Vooral biseksuelen en transgenders stuiten nog op veel onbegrip“, constateert Hamstra. Een betere positie voor deze minderheidsgroep binnen de krijgsmacht is geen overbodige luxe. En zo homovriendelijk als de krijgsmacht nu is, is het niet altijd geweest. Hamstra: „Als je deze index veertig jaar geleden had gemaakt, zou Nederland niet zo goed scoren. Pas in 1974 is de ban op homoseksualiteit opgeheven. Dat wil zeggen dat homoseksualiteit geen afkeuringgrond meer was.“ Douane en marechaussee speelden in 1987 nog een dubieuze rol bij een onderzoek naar een homoseksuele relatie tussen de Amerikaanse sergeant Green die op Soesterberg was gelegerd en een Nederlander. De Amerikaan werd opgepakt en uitgeleverd aan de VS. „Die affaire heeft er wel toe bijgedragen dat de Stichting Homoseksualiteit en Krijgsmacht, die toen net was opgericht, op de kaart gezet werd en een gesprekspartner werd voor de defensietop en de politiek.“

TOLERANTIE KRIJGSMACHT



reageren?
spectrum@depersdienst.nl

Zestien jaar na het einde van The Troubles, de dertig jaar durende burgeroorlog tussen katholieken en protestanten, is Noord-Ierland in een maatschappelijke impasse geraakt. Het wantrouwen onder burgers is groot en rellen nemen toe.

Noord-Ierse wonden helen slecht

door Mario Danneels

Noord-Ierland beleefde in 2013 het meest gewelddadige jaar sinds het vredesakkoord van 1998. De relaties tussen de regeringspartners van de protestantse DUP en het katholieke Sinn Féin, de voormalige politieke vleugel van het Iers Republikeins Leger (IRA), worden met de dag ijziger, besluitvorming wordt voortdurend geblokkeerd.

Noord-Ierland wordt gegijzeld door zijn bloederige verleden. Slachtoffers van het conflict roepen steeds luider om antwoorden of gerechtigheid. De afgelopen twee jaar is er geen houden aan de onthullingen over de rol van de huidige Sinn Féin-politici aan het roer van het IRA, en over collusie – geheime criminele samenwerking – tussen de Britse overheid en de protestantse doodseskaders, wat 'Groot-Brittannië's vuile oorlog in Ierland' is gaan heten. Het is niet ondenkbaar dat de paramilitairen die op Bloody Sunday veertien onschuldige katholieken doodschoten, veertig jaar later alsnog vervolgd worden. Tot groot misnoegen van de protestanten, die eisen dat Sinn Féin-leider Gerry Adams en de zijnen daarvoor berecht worden. Zo is een sneeuwbal aan het rollen gegaan, die de broze vrede kan bedreigen. Vorig jaar sprak de Amerikaanse topdiplomaat Richard Haass in Belfast vier maanden lang met alle partijen over hoe Noord-Ierland het verleden achter zich kan laten. In de hoop dat beide gemeenschappen bijna twee decennia nadat de wapens werden neergelegd, naar elkaar toe kunnen groeien. Zijn voorstellen zijn met oudjaar verworpen door de protestanten, die al langer voor een waarheids-

commissie naar Zuid-Afrikaans model pleiten. De slachtoffers zeggen dat ze niet zullen rusten tot ze de waarheid kennen. Bernie McNally was een 16-jarige verkoopster in O'Neill's schoenenzaak in Talbot Street in hartje Dublin, toen ze op vrijdag 17 mei 1974, net voor sluitingstijd, voor een klant een paar sandaaltjes uit het magazijn ging halen. „Terwijl ik naar beneden rende, hoorde ik de eerste bom in Parnell Street afgaan. Ik had nog nooit een bom gehoord, dus wist niet wat de knal was. Toen ik terugkwam met de sandalen stond buurvrouw May McKenna in het deurgat. Zij was Noord-Ierse en vroeg me of ik de bom had gehoord. Op dat moment zag ik een flits aan de hemel en werd ik tegen de grond geslingerd. May McKenna was dood, mijn baas zwaar gewond. Ik kroop naar de arme dame toe die de sandaaltjes wilde kopen. Ik hoorde haar huilen. Ik vroeg haar luider te kermen, want ik kon niets zien.”

Bernie McNally verloor haar rechteroog, de klant werd een van de 34 onschuldige burgers, die die avond in Dublin en het grensstadje Monaghan het leven lieten. Dat maakt van de Dublin en Monaghan bombings de aanslag met het hoogste dodental in de annalen van de burgeroorlog. Daarna volgde stilte. Het politieonderzoek naar de aanslagen werd nog datzelfde jaar gestaakt. Toen MacNally na zes weken uit het ziekenhuis werd ontslagen, vreesde ze voor de reactie van de buitenwereld. „Ik zal nooit vergeten wat mijn vader antwoordde: 'Maak je geen zorgen, love. Rond kerst is het allemaal geschiedenis'. Dat is het laatste wat er ooit over gezegd werd. Ik had vier broers en mijn vader was als de dood dat hij hen zou aanzetten zich in de rangen van de IRA te voegen. Ik was nog een kind. De shock was te groot om alles te begrip-

pen. Maar telkens als ik in de spiegel keek, kon ik enkel aan mezelf de vraag stellen waarom dit was gebeurd en waarom niemand er iets aan deed.” Veertig jaar later worstelt ze nog met de vraag. De bomauto's in Dublin en Monaghan waren het werk van de Ulster Volunteer Force, een van de protestantse doodseskaders. Het vermoeden rees echter dat de Britse overheid ervan wist. Een Ierse onderzoekscommissie concludeerde in 2003 dat collusie tussen de Britse veiligheidsdiensten en de protestantse terreurbewegingen 'fantasierijk noch absurd was', en gaf aan dat hun onderzoek door Londen werd tegengewerkt. Legerkapitein Fred Holroyd, die in 1970 in Noord-Ierland inlichtingen verzamelde, getuigde dat de overheid op de hoogte was van de bommen en niets deed. Een Ierse parlementscommissie noemde de aanslagen 'een daad van internationaal terrorisme, met medeweten van Britse veiligheidsmachten'. Dublin vroeg Londen meermaals rele-

vante documenten te overhandigen, dreigde zelfs met het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Maar Britse regeringen citeerden 'veiligheidsoverwegingen' en hielden het been stijf. „Ik ben bozer op de Ierse overheid dan op de daders”, zegt McNally, die al jarenlang campagne voert met Justice for the Forgotten. „Hoe kunnen ze zich gedragen als schoothondjes van de Britten en hun eigen mensen in de steek laten? Waarom is het aan de slachtoffers om, veertig jaar na dato, naar waarheid te zoeken? Het draait niet om mij. Ik doe het voor de onschuldige mensen die niet het geluk hebben nog te leven. Als ik er niet meer was geweest, zou ik gehoopt hebben dat iemand voor mij gestreden zou hebben.”

Over de Ierse grens, in het stadje Dungannon, zoekt Oliver McVeigh al 39 jaar naar het lichaam van zijn broer Columba. Columba McVeigh, een katholiek, was pas 19 toen hij in 1975 door het IRA ontvoerd, gefolterd en



Op Bloody Sunday – 30 januari 1972 – schoten Britse paramilitairen in Belfast bij een demonstratie voor burgerrechten veertien onschuldige katholieken dood.

Telkens als ik in de spiegel keek, kon ik enkel aan mezelf de vraag stellen waarom dit was gebeurd en waarom niemand er iets aan deed

Bernie McNally

Muurschilderingen op de gevels van woningen in Upper Falls Road in Belfast symboliseren de Noord-Ierse wonden die nog altijd niet compleet zijn geheeld. Sinds de vredesbesprekingen zijn begonnen, zijn er steeds meer muurtekeningen te zien waarin tot vrede wordt opgeroepen. foto's Hollandse Hoogte

vermoord werd. Hij werd ervan verdacht voor het Britse leger te spioneren. Hij is een van The Disappeared: achttien mensen – veelal katholieken – die op gelijke wijze aan een bruut einde kwamen en nog steeds spoorloos zijn. In 1999 gaf het IRA hun moorden toe. Intussen zijn tien slachtoffers opgegraven, op stranden en braakland. Maar voor acht families, onder wie de McVeighs, blijft elk spoor ontbreken. Na aanwijzingen en tips zijn de laatste vijftien jaar zes zoektochten naar Columba McVeigh gehouden. Alle tevergeefs. „Het is moeilijk de hoop niet te verliezen”, zegt broer Oliver McVeigh. „Als ik wist dat aan het eind van de regenboog een pot goud stond, kan ik lang wachten, maar soms heb ik mijn twijfels.”

De zoektochten concentreren zich al jaren rond het moeras van Bragan in het graafschap Monaghan, net over de grens in de Ierse Republiek. De laatste werd vorige herfst afgeblazen. Zijn eigen voormalige IRA-'kamera-den' hebben Sinn Féin-leider Gerry Adams in verband gebracht met The Disappeared. Ze menen zelfs dat hij de opdracht tot de verdwijningen en moorden gaf. Maar Adams blijft ontkennen dat hij zelfs maar lid was van de IRA. Ook andere leden van de voormalige terreurgroep houden noodzakelijke details achter. „We hebben specifieke informatie nodig. Maar de mensen die dat hebben, treden niet naar voren. Ik begrijp niet waarom. Ze hebben niets te winnen bij hun geheimhouding en niets te verliezen door te zeggen wat ze weten, alle informatie is vertrouwelijk. Als ik deel uitmaakte van de ontvoering, moord en verdwijning van een tiener, zou het in mijn

geheugen gegrift staan waar hij precies begraven ligt. Ik zou er nachtmerries over hebben. Waarom blijven ze families zo folteren? Laat ze ons Columba teruggeven en de martelgang stoppen. Daarom is het belangrijk dit levend te houden, om de stoffelijke overschotten van mijn broer en andere vermisten terug te vinden.” Toen Oliver McVeigh in maart 1999 terugkwam van de mis, wachtte voor zijn huis een wagen. Een IRA-man klopte aan en vertelde dat de organisatie de moord op zijn broer bekende. „Ik reageerde niet te best, beval dat hij zich uit de voeten moest maken. Daarna moest ik het nieuws aan mijn moeder vertellen, het moeilijkste wat ik ooit gedaan heb.” Met het overlijden van Vera McVeigh stierf ook haar wens de laatste rustplaats van haar zoon te bezoeken. „Wij willen niet weten wat met Columba is gebeurd”, zegt Oliver McVeigh. „We willen gewoon een graf om naartoe te gaan.” Veel andere slachtoffers van The Troubles eisen echter ook gerechtigheid, zij het in de vorm van gerechtelijke vervolging of van een waarheidscommissie. „Ik heb net als zovelen levenslang gekregen, terwijl de daders ongestraft verder zijn gegaan”, zegt Bernie McNally. Haar organisatie Justice for the Forgotten vindt dat niet van Gerry Adams verwacht kan worden dat hij alle IRA-misdaden bekend als er niets tegenover staat. „Als de Britse overheid alleen al officieel zou erkennen dat er collusie was, dat onschuldige burgers illegaal zijn afgeslacht, zou ik me eindelijk bevrijd voelen.”

reageren? spectrum@depersdienst.nl

standplaats Marokko
Nordin Abanaissa

Eigen volk eerst

Hartje winter 1978 verliet ik met mijn ouders, broer en drie zussen – en met ons vele Marokkanen – huis en haard in de Rif-regio in Noord-Marokko. De reis ging richting het vreemde en koude Nederland, waar we in essentie op zoek gingen naar het dagelijks brood en een betere toekomst. Gevolg: vier miljoen 'wereld-marokkanen', die nu buiten het moederland wonen en werken.

Anno 2014 is Marokko niet enkel een 'exportland', maar trekt het mensen van heinde en verre aan. Zo vormen Afrikanen uit de landen ten zuiden van de Sahel heden ten dage een niet weg te denken onderdeel van het straatbeeld.

Begin januari kwam ik een groep Afrikanen tegen uit Nigeria en Mali op een stille B-weg. Er was geen hond te bekennen, op twee honden na die wel richting mij blaften, maar mij verder koud lieten; ze zouden toch niet bijten. De Afrikanen stonden aan de kant van de weg. Ze waren op zoek naar water. Hoewel ik oneindig vaak van mijn moeder het advies heb gekregen nooit en te nimmer voor onbekenden te stoppen, heb ik dit keer haar advies terzijde geschoven en ging ik met mijn wagen aan de kant. De Afrikanen renden richting mij alsof ze aan de 100-meter-sprint meededen. Het was verlaten en schemerig op de weg. Maar ik was allerminst bang en vertrouwde, zoals altijd, op een goede afloop. Het drietal Afrikanen woonde niet ver van de weg, ergens in het bos, en kon nergens aan water komen. He-las konden zij bij mij in de auto van alles en nog wat vinden, behalve water. Het slechte nieuws was verre van deprimerend. Vrolijk lachend hebben we daar ruim een kwartier



gestaan. Ik lachte en grapte gezellig mee, maar dacht op hetzelfde moment aan het frappante feit dat deze regio, die ik eind jaren zeventig verliet, vandaag de dag grote aantallen mensen trekt uit Niger, Mali, en Burkina Faso. Zij komen er allemaal hun geluk beproeven. Ook tienduizenden Libiërs en Syriërs, gevlucht voor het geweld in eigen land, hebben Marokko als veilige thuishaven gekozen. De armen onder hen zijn overgelaten aan de gulheid van Marokkanen. Andere Marokkanen geven zich juist uit voor Syriërs, om zo van weer andere Marokkanen geld te krijgen. Onlangs hoorde ik een Marokkaanse vrouw klagen over de buitenlandse bedelaars: onze Marokkanen geven die Afrikanen en Syriërs het dubbele van wat zij aan ons geven. Wilde zij daarmee 'eigen volk eerst' zeggen? Marokko wordt meer dan het al was een grote smeltkroes van culturen en geloven. De Marokkaanse regering heeft dat eindelijk ingezien. Ze kwam vorig jaar voor het eerst met een soort minderhedenbeleid. Tienduizenden illegalen worden gelegaliseerd. De vraag is of legalisatie voldoende is. Zal de Marokkaanse staat in staat zijn te leren van de fouten die Europese regeringen hebben gemaakt jegens migranten? Als ex-migrant zal ik dat blijven hopen voor mijn Afrikaanse medelanders. Want 'eigen volk eerst' is het laatste zijn wat ik in Marokko zou willen horen.



In dierentuin wint koopman van dominee

opinie



Prof. dr. Tjard de Cock Buning is hoogleraar bio-ethiek aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en vicevoorzitter van de Centrale Commissie Dierproeven.



Dr. ing. Hans Hopster is lector Welzijn van Dieren aan de Hogeschool Van Hall Larenstein en bij Wageningen UR Livestock Research als themaleider verantwoordelijk voor het beleidsonderzoek Dierenwelzijn.

door **Tjard de Cock Buning** en **Hans Hopster**
illustratie **Censuur.com**

De emoties over de gedode giraffe in de Kopenhaagse dierentuin en over de rechtvaardiging van de directeur lopen hoog op. Een Deense petitie met duizenden handtekeningen eist dat de directeur, als verantwoordelijke, wordt ontslagen. Hij wordt bedreigd via de sociale media. Zeker, de giraffe was nog slechts een jong van achttien maanden en had een hoog knuffelgehalte. Het slagersmes en de kniptang die van Marius' prachtige giraffe-lichaam hompen leeuwenvoer maakten op een kale betonnen vloer, zijn zonder meer gespeend van Walt Disney-romantiek. Het is duidelijk dat deze beelden shockeren en morele afkeer oproepen. Maar wat is er ethisch gezien nu precies aan de hand? Een ethisch oordeel wordt pas bereikt na analyse van alle relevante aspecten. Zo zijn er harde feiten en morele uitgangspunten die ons helpen tot een transparant en verdedigbaar oordeel te komen. De harde feiten zijn: de jonge leeftijd

van deze giraffe, de bewust geplande snelle en daarom nagenoeg pijnloze manier van doden. De openbare slacht voor de ogen van de kinderen. Het voeren van het verse vlees aan de leeuwen. De verklaring van 'overbodigheid' van Marius in het kader van het fokprogramma. Het ontbreken van alternatieven voor plaatsing in een andere dierentuin. Het nut van het fokprogramma om een gezonde giraffepopulatie in de dierentuinen te hebben (geen inteelt en welzijnsproblemen). Naast deze feiten zijn er verschillende waarden in het spel die mogelijk conflicteren. Zo speelt er een conflict tussen de publiekswaarde van de giraffe en de gebruikswaarde voor de dierentuin. Voor het publiek staat 'respect voor de eigenwaarde van het dier' voorop. Het dier als uniek wezen in voorkomen, fysiologie en gedrag, dat alleen hierom al gewaardeerd wordt. Je komt niet aan het leven van het dier tenzij je goede argumenten hebt. De gebruikswaarde betreft met name de functie van de giraffe in de dierentuin, zijn rol als publiekstrekker, als educatief vehikel en als (on)nuttige biologische schakel in een gezonde populatie. De waarde die bij de Deense giraffe sterk wordt benadrukt is het belang

voor het fokbeleid. Dit is een waarde die onbekend is in het publieke domein en ontstaan is in de schoot van de dierentuinen zelf. Deze waarde behoort dus tot het domein van de bedrijfsmatige dierhouderij. Hier handelen de dierenarts en de directeur volgens hun professionele normen. Bij inteelt krijg je afwijkingen die meestal het welzijn van de dieren aantasten. Als het publiek en de dierentuinen de museale waarde hoog willen houden, is het een ethisch goed streven om het welzijn van de dierentuindieren preventief te verstevigen door te zorgen dat er niet te veel inteelt plaatsvindt. De dierentuinen als rentmeester van de ark van Noach. Voorwaar een hoogwaardig streven. Een win-winsituatie voor publiek en dierentuin. Met succes zijn przewalskipaarden door een Nederlands initiatief gefokt en weer in Mongolië geïntroduceerd.

“Het alternatief: Marius niet bij vrouwtjes zetten of een groter giraffeverblijf maken

Of terugzetten in de vrije natuur ook voor giraffes de bedoeling is, is ons niet bekend. Interessant is het argument van de directeur van Blijdorp, die nauw betrokken was bij het internationale fokprogramma, dat castratie van giraffe Marius geen optie was 'omdat hij dan de plaats in een dierentuin bezet houdt waar eigenlijk een foktechnisch belangrijkere giraffe had kunnen staan'. Het is Marius of vrouwtje Mariëlle. Dit is een mooi voorbeeld van een 'gewenste-toestandethiek'. Deze theorie zegt dat het doel de middelen heiligt, zolang dat doel maar geluk en welzijn van de meeste betrokkenen vergroot (soms de hele maatschappij of wereld). Als wij de balans opmaken, dan zien we een directeur die weet dat in het publieke domein de plichtenethiek 'gij zult de eigenwaarde van dieren respecteren' speelt, terwijl hij kiest voor de professionele ethiek van de dierentuin die lijkt te verwijzen naar een ark-van-Noachwaarde. Dit fokplan is een 'gewenste-toestandethiek', die over de wereldwijde populatie van giraffen gaat en niet over respect voor het individuele dier in zijn handen. Welk ethische theorie wint? Speculeren over positieve consequenties voor de populatie giraffen, in dierentuinen of misschien ooit in het wild? Of dit

verwerpen op basis van een verwaarloosde plicht om het dierenleven van achttien maanden te respecteren? In het algemeen zal de 'respect voor'-plichtenethiek voorrang krijgen, omdat de 'gewenste-toekomstige-toestandethiek' uiteindelijk science fiction is en de handeling om te doden concreet is. Ja, zo simpel is ethiek, tenzij wij iets over het hoofd zien. De directeur heeft geen sterke ethische rechtvaardiging. Zijn argument om de educatieve waarde met het publiek te delen, wordt maar zeer beperkt erkend in deze tijd vol met internetinformatie. Er is dus een alternatief voor de educatie. Er is ook een alternatief voor het doden van het dier omdat deze een hokplaats inneemt ten koste van een waardevoller dier: Marius niet bij vrouwtjes zetten of een groter giraffeverblijf maken. Of gaat het uiteindelijk toch primair om ondernemersethiek, oftewel hoe overleef ik teruglopende inkomsten en subsidies in tijden van crisis? Ondernemersethiek vermomd als educatie voor het volk, aangevuld met speculatie op de noodzaak van levende-dierenmusea. Het is het aloude dilemma tussen de koopman en de dominee, waarbij de koopman in dit tijdsgewricht, terecht of niet, nogal eens voorrang krijgt.

Ons pensioen is zeker houdbaar

Is het huidige pensioenstelsel houdbaar? Ja, als we bereid zijn er de benodigde premie voor te betalen.

door **Antoine Jacobs**

Het huidige stelsel met een vaste aanvullende pensioenuitkering is niet meer houdbaar, las ik laatst. Is dat zo? Laat ik er nog eens aan herinneren dat internationaal gezien het Nederlandse pensioenstelsel wordt beschouwd als het beste ter wereld. Dat vinden befaamde onderzoeksinstituten en instanties als de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). Ik zou zeggen: als je kampioen bent, probeer het te blijven. En waarom zou het niet houdbaar zijn? Op korte termijn zijn er geen problemen. De pensioenfondsen bezitten meer dan duizend miljard euro. Dat is veel meer dan alle Nederlanders in één jaar bij elkaar verdienen. Er loert dus op korte termijn geen faillissement. Maar wel op lange termijn? Bij die vraag begint het koffiedik kijken. Die duizend miljard euro's zitten niet in een oude sok. Ze zijn belegd. En hoe zal het op lange termijn met die beleggingen gaan? Dat hangt van vele factoren af. Veel beleggingen zijn tamelijk veilig gedaan, maar juist daarom brengen die momenteel niet veel op, omdat de rente historisch laag staat. Maar blijft die zo laag? Andere gelden zijn in meer riskante beleggingen gestopt, zoals aandelen, en die deden het de laatste jaren ook niet zo goed. Intussen zijn de aandelenkoersen weer opgelopen. Maar blijven die nu verder omhooggaan? En dan is er de grote vraag naar de ontwikkeling van de levensverwachting. Mensen worden steeds ouder en moeten langer pensioen genieten. Sommigen zeggen dat onze kinderen straks 130 jaar oud worden. Kortom, niemand weet hoe zaken zich over tien tot vijftig jaar zullen ontwikkelen. Wie had in 1964 de wereld van nu kunnen voorzien?

Wat moet je doen wanneer zelfs de grootste deskundigen niets anders kunnen doen dan koffiedik kijken? Ik zou zeggen: verstandig zijn, geen onlogische dingen doen en verder Gods zegen vragen. Welnu, het was heel verstandig dat de pensioenfondsen rond 2005 zijn overgestapt van een eindlooppensioen op het voordeliger middellooppensioen. En dat ze vanaf dit jaar gaan rekenen met een pensioengerechtigde leeftijd van 67 in plaats van 65 jaar. Prima. Dat maakt de pensioenen al veel meer houdbaar dan voorheen. Maar is het wel zo verstandig nu de pensioenpremie te gaan verlagen? Dat hebben we al eens eerder meegeemaakt. Tussen 1980 en 2005 zijn de pensioenpremies fors gedaald, vaak



Prof. dr. Antoine Jacobs is emeritus hoogleraar sociaal recht en sociale politiek aan de Universiteit van Tilburg

van 20 procent naar 5 procent. De overheid deed een greep in de pensioenen van het ABP. KLM kondigde een 'premieholiday' af. Niet dat al die miljoenen in de zakken van de bestuurders zijn gevloeid. De meeste gelden zijn goed gebruikt, bijvoorbeeld om de werkloosheid van die jaren te bestrijden. Maar toch zouden de pensioenen op lange termijn zeker meer houdbaar zijn geweest als die premies op peil waren gehouden. Daarover zijn alle geleerden het eens. Welnu, waarom trekken we geen goede les uit het verleden? Maar wat doet het ABP (en strakjes de meeste fondsen in het kielzog)? Het verlaagt de premie van 24 naar 21 procent. Terwijl ze vorig jaar nog moesten korten en dit jaar niet kunnen indexeren. Als ze die premie niet zouden korten, kon er zelfs weer worden geïndexeerd. Nu schrijft het ABP in een brief aan alle gepensioneerden dat je die dingen los van elkaar moet zien. Maar dat is volstrekt onzin. Je kunt die wel met elkaar in verband brengen. Maar dat wil het ABP niet, want de overheid (50 procent macht in het ABP) wil dat de premies verlaagd worden. Waarom? Omdat de overheid als werkgever twee derde van die premies moet betalen; dus dat is een deel van het Nederlandse begrotingstekort. Dat tekort ligt boven de normen van de EU en onder Brusselse druk moet dat tekort naar beneden.

Met die Brusselse druk is niets mis, maar het is twijfelachtig of je die vermindering van het begrotingstekort nu voor drie miljard moet halen door een greep in de pensioenkassen. Toch doet men dat, die premiekorting is neergelegd in het befaamde Pensioenakkoord van december 2013, waar iedereen zo juichend over was, maar wat we juist niet zouden moeten doen. Als we die premies nu braaf op peil houden, blijft het huidige pensioenstelsel nog voor vele jaren houdbaar. Ik begrijp dat het lastig is die drie miljard elders te vinden, maar toch is dat verstandiger dan opnieuw een greep in de pensioenen te doen. Terug naar de beginvraag: is het huidige pensioenstelsel houdbaar? Ja, als we bereid zijn er de benodigde premie voor te betalen. Neee, als we daar niet toe bereid zijn. En maak u geen illusie: ook een ander pensioenstelsel zal niet op hetzelfde niveau houdbaar zijn als we niet bereid zijn daar goede premies voor te betalen. Voor minder premie minder pensioen, zo simpel is het. En dan zijn we dus geen wereldkampioen meer.

“Ik zou zeggen: als je kampioen bent, probeer het te blijven